

Onderwerp Economische kansen voor Healthy Ageing

Steller M. Koolman

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon (050) 367 82 69 Bijlage(n) 1

Ons kenmerk 6678950

Datum 26-02-2018 Uw brief van

Uw kenmerk -

Geachte heer, mevrouw,

Met deze brief informeren wij u over de agenda *Economische kansen vanuit kennispeerpunt Healthy Ageing in Groningen* die wij hebben vastgesteld.

Al jarenlang werken stad, kennisinstellingen, bedrijven en het Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN) samen met vele andere partners aan het thema 'Healthy Ageing'; het vergroten van het aantal gezonde levensjaren van de inwoners van stad en regio. De stad Groningen en de regio Noord-Nederland hebben binnen Europa als voorbeeldregio een uitstekende reputatie op het gebied van Healthy Ageing. Noord Nederland werd vorig jaar voor de tweede keer onderscheiden als Europese reference site (voorbeeldregio op het gebied van Healthy Ageing), onder andere door de intensieve, succesvolle samenwerking tussen allerlei verschillende partijen.

Het thema Healthy Ageing staat dan ook al jarenlang op de onderzoek agenda's. Ook de overheden benoemen het thema steevast als kansrijk speerpunt in de verschillende economische programma's. Maar wat betekent deze kennissector met zijn veelgenoemde kansen nu eigenlijk voor de Groningse economie? En hoe kunnen we als gemeente helpen deze kansen te verzilveren? Hierover zijn we in 2017 in gesprek gegaan met bedrijven, stakeholders en kennisinstellingen. In bijgevoegd document leest u de bevindingen en de strategische agenda die hieruit naar voren is gekomen.

De agenda bestaat uit vijf doelen, die we samen met de verschillende stakeholders uitwerken in activiteiten en projecten:

1. Innovatie en cross-overs: ontmoetingen organiseren tussen de sector Healthy Ageing en andere sectoren, zoals de IT en high tech sector. Ervaringen en ideeën kunnen worden uitgewisseld en de kans op

innovaties groeit.

2. Profilering: een gerichte en eenduidig economische boodschap ontwikkelen en uitdragen om Groningen als Healthy Ageing hoofdstad te profileren.
3. Internationale samenwerking: het stimuleren en ondersteunen van de internationale oriëntatie en samenwerking binnen de Healthy Ageing sector.
4. Opleiding en toekomstige ontwikkelingen arbeidsmarkt:
 - a. Verder ontwikkelen van (flexibele) vraaggerichte aansluiting van opleidingen bij het bedrijfsleven en innovatieve ontwikkelingen op het gebied van Healthy Ageing.
 - b. Mensen werken gemiddeld langer dan vroeger. We brengen via onze accountmanagers mogelijkheden voor behoud van gezonde werknemers onder de aandacht. eHealth is hierin belangrijk.
5. Praktische ondersteuning: de Healthy Ageing sector kan de mogelijkheden die wij als gemeentelijke organisatie hebben om innovaties en lokale bedrijvigheid te ondersteunen beter benutten.

In de nota vindt u een verdere uitwerking van deze doelen, voorbeelden van activiteiten en de resultaten die wij daarmee voor ogen hebben.

De gemeente is daarbij één van de partners in de uitvoering van deze agenda. Bedrijven uit de Healthy Ageing sector staan voorop. Onze rol kan variëren en is afhankelijk van de verschillende activiteiten en projecten, waarbij we steeds goed moeten kijken wat passend en effectief is. Bijvoorbeeld de rol van aanjager, co-financier, deurenopener, koppelaar of belangenbehartiger.

De agenda past in de lijn van het economisch programma 'G-kwadraat' en de visie op Healthy Ageing 'De G6 voor een Gezonde Stad Groningen'. De strategische agenda dient dan ook in samenhang te worden gezien met de G6 notitie. Er is een duidelijk verband tussen onze maatschappelijke vraagstukken en onze economische kansen. Door samenwerking kunnen we deze kansen optimaal benutten en elkaar versterken. De uitwerking van beide visies moet leiden tot gezondere inwoners en een vitale economie.

We werken de genoemde thema's de komende tijd verder uit. Om te beginnen organiseren we dialoogtafels en events met betrokkenen uit de Healthy Ageing sector.

We houden u op de hoogte van de voortgang en de resultaten.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Peter den Oudsten", written over a horizontal line.

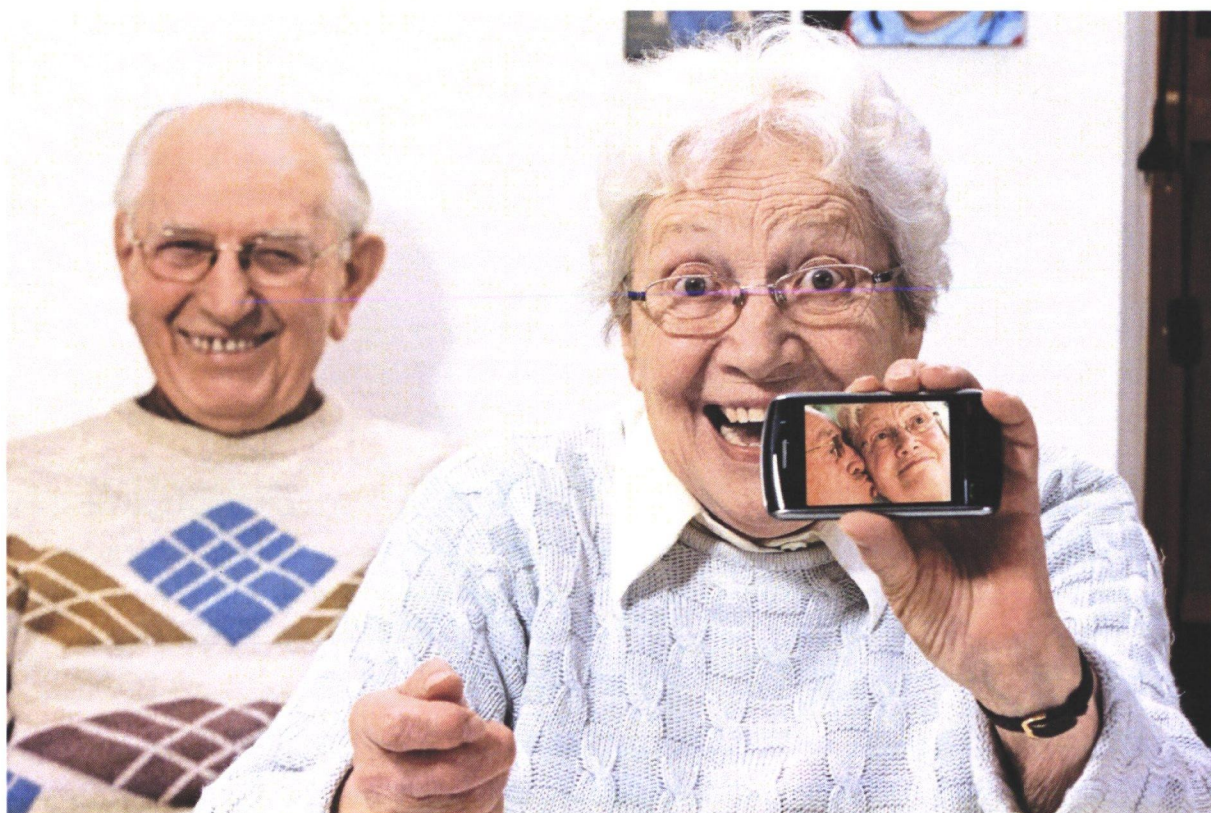
de burgemeester,
Peter den Oudsten

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Peter Teesink", written over a horizontal line.

de secretaris,
Peter Teesink

Economische kansen
vanuit kennisspeerpunt 'Healthy Ageing'
in Groningen

22 februari 2018

Inhoud

1. Samenvatting	3
2. Inleiding	4
2.1 Het thema: Healthy Ageing	4
2.2 Het kader: Economisch Programma G-kwadraat	5
2.3 Het doel: de economische kansen vanuit Healthy Ageing benutten	5
3. De Agenda	6
3.1 Innovatie en cross- overs	6
3.2 Profilering	7
3.3 Internationale samenwerking	8
3.4 Opleiding en toekomstige ontwikkelingen arbeidsmarkt	8
3.5 Kansen voor de gemeente	9
4. Conclusie	10
5. Vervolgproces	10
6. Projectenoverzicht	10

1. Samenvatting

Al jarenlang werken stad, kennisinstellingen, bedrijven en het Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN) samen met vele andere partners aan het thema 'Healthy Ageing'; het vergroten van het aantal gezonde levensjaren van de inwoners van stad en regio. De stad Groningen en de regio Noord-Nederland hebben binnen Europa als voorbeeldregio een uitstekende reputatie op het gebied van Healthy Ageing. Noord Nederland werd vorig jaar voor de tweede keer onderscheiden als Europese reference site (voorbeeldregio op het gebied van Healthy Ageing), onder andere door de intensieve, succesvolle samenwerking tussen allerlei verschillende partijen.

Het thema Healthy Ageing staat dan ook al jarenlang op de onderzoeksagenda's. Ook de overheden benoemen het thema steevast als kansrijk speerpunt in de verschillende economische programma's. Maar wat betekent deze kennissector met zijn veelbenoemde kansen nu eigenlijk voor de Groningse economie? En hoe kunnen we als gemeente helpen deze kansen te verzilveren? Hierover zijn we in 2017 in gesprek gegaan met bedrijven, stakeholders en kennisinstellingen. In deze rapportage leest u de bevindingen en de strategische agenda die hieruit naar voren is gekomen.

De strategische agenda bestaat uit vijf prioritaire doelen, die we samen met de verschillende stakeholders uitwerken in activiteiten en projecten.

1. Innovatie en cross-overs: ontmoetingen organiseren tussen de sector Healthy Ageing en andere sectoren, zoals de IT en high tech sector. Ervaringen en ideeën kunnen worden uitgewisseld en de kans op innovaties groeit.
2. Profilering: een gerichte en eenduidig economische boodschap ontwikkelen en uitdragen om Groningen als Healthy Ageing hoofdstad te profileren;
3. Internationale samenwerking: het stimuleren en ondersteunen van de internationale oriëntatie en samenwerking binnen de Healthy Ageing sector;
4. Opleiding en toekomstige ontwikkelingen arbeidsmarkt:
 - a. verder ontwikkelen van (flexibele) vraaggerichte aansluiting van opleidingen bij het bedrijfsleven en innovatieve ontwikkelingen op het gebied van Healthy Ageing.
 - b. Mensen werken gemiddeld langer dan vroeger. We brengen via onze accountmanagers mogelijkheden voor behoud van gezonde werknemers onder de aandacht. eHealth is hierin belangrijk.
5. Praktische ondersteuning: de Healthy Ageing sector kan de mogelijkheden die wij als gemeentelijke organisatie hebben om innovaties en lokale bedrijvigheid te ondersteunen beter benutten.

De gemeente is daarbij één van de partners in de uitvoering van deze agenda. Bedrijven uit de Healthy Ageing sector staan voorop. Onze rol kan variëren en is afhankelijk van de verschillende activiteiten en projecten, waarbij we steeds goed moeten kijken wat passend en effectief is. Bijvoorbeeld de rol van aanjager, co-financier, deurenopener, koppelaar of belangenbehartiger.

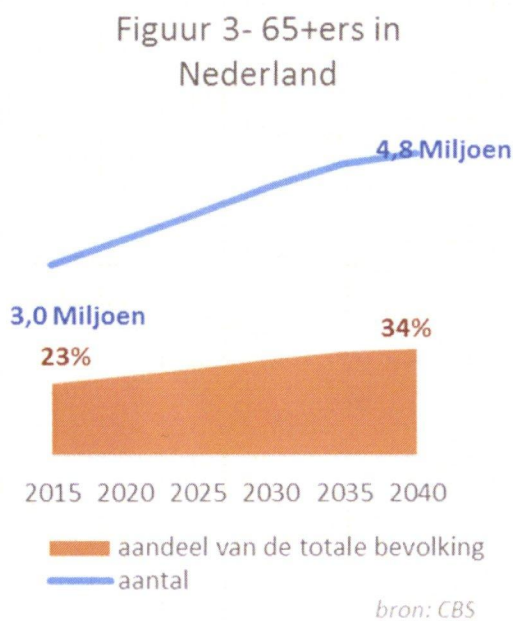
We werken de genoemde thema's de komende tijd verder uit. Om te beginnen organiseren we dialoogtafels en events met betrokkenen uit de Healthy Ageing en andere sectoren.

Een lijst van al uitgewerkte en concrete projecten en de rol die wij daarbij spelen vindt u in de bijlage.

2. Inleiding

2.1 Het thema: Healthy Ageing

Demografische ontwikkelingen, zoals vergrijzing, brengen een aantal flinke uitdagingen met zich mee. Zo staat Nederland voor de ingewikkelde opgave om in de komende decennia de kwaliteit en de betaalbaarheid van de zorg in stand te houden, terwijl de zorgkosten toenemen en de grootste groep zorgbehoevenden (de ouderen) steeds groter wordt.

Al jarenlang werkt het Universitair Medisch Centrum Groningen (UMCG) aan onderzoek naar oplossingen die bijdragen aan deze uitdaging onder de noemer 'Healthy Ageing'. Het idee is dat als mensen langer gezond kunnen blijven, en het ongezond worden kunnen uitstellen tot een steeds hogere leeftijd, de mensen hier niet alleen zelf gelukkiger van zullen worden, maar dat ook de zorgkosten en daarmee ons zorgsysteem betaalbaar kunnen blijven. De afgelopen jaren hebben andere Noord- Nederlandse partners zoals de stad, andere overheden, kennisinstellingen, en bedrijven zich verbonden aan dit maatschappelijke thema, onder andere via het Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN).

Het belang van het thema en het succes van de jarenlange geconcentreerde inzet wordt ook gezien door de Europese Unie: Noord Nederland werd vorig jaar voor de tweede keer onderscheiden als Europese reference site (voorbeeldregio op het gebied van Healthy Ageing). De intensieve, succesvolle samenwerking tussen allerlei verschillende partijen werd daarbij als extra opvallend beschouwd.

Ook wij hebben een Healthy Ageing visie ontwikkeld, "De G6 voor een Gezonde Stad Groningen". Deze strategische visie heeft als doel gezondheidswinst bij de inwoners van de stad te bevorderen. Een gezonde stad, met gezonde inwoners, waarin we streven naar een hoge leefkwaliteit met een hoge kwaliteit van de gezondheidszorg, draagt bij aan een goede concurrentiepositie en het vestigingsklimaat van de stad.

2.2 Het kader: Economisch Programma G-kwadraat

De Groningse concentratie van kennis rond het thema Healthy Ageing biedt ook kansen voor bedrijvigheid en werkgelegenheid in deze sector. Vanuit onderstaande tabel wordt duidelijk dat in de healthy ageing sector al veel mensen werkzaam zijn, maar ook dat deze sector gestaag groeit.

In het economisch programma 'G-Kwadraat' beschrijven we onze kwantitatieve en kwalitatieve doelen voor de economie van Groningen en hoe we deze bereiken. Onder andere dat we inzetten op punten waar we al sterk in zijn, waaronder de kenniseconomie op het thema Healthy Ageing. Samenwerken met het bedrijfsleven, onderwijs- en kennisinstellingen, en regionale partijen staat centraal in de aanpak voor meer werkgelegenheid in onze stad en regio.

Tabel 2.7.1 Meerjarenoverzicht aantal vestigingen naar speerpuntsector per 1 april over de jaren 2007 en 2012 t/m 2016

Vestigingen	2007	2012	2013	2014	2015	2016	Ontw. 2015-2016	
							abs	%
Energie	31	35	31	34	37	45	8	21,6
Healthy ageing	821	1.353	1.327	1.328	1.365	1.452	87	6,4
ICT-sector	721	1.164	1.197	1.204	1.285	1.328	43	3,3
Toerisme en recreatie	1.207	1.527	1.550	1.568	1.613	1.710	97	6,0
Creatieve industrie	1.625	2.495	2.582	2.637	2.704	2.826	122	4,5

Tabel 2.7.2 Ontwikkeling in vast personeel en uitzendbanen naar speerpuntsector

Banen	Vast personeel			Uitzendkrachten		
	2015	2016	Ontw. %	2015	2016	Ontw. %
Energie	1.787	1.854	3,7	287	192	-33,1
Healthy ageing	23.177	23.452	1,2	205	216	5,4
ICT	6.956	7.181	3,2	149	186	24,8
Toerisme en recreatie	9.095	9.581	5,3	794	562	-29,2
Creatieve sector	4.663	4.949	6,1	88	112	27,3

2.3 Het doel: de economische kansen vanuit Healthy Ageing benutten

Het kenniscluster Healthy ageing brengt dus al veel bedrijvigheid en banen voort in de regio. In 2017 zijn we in gesprek gegaan met bedrijven en kennisinstellingen uit de sector. De belangrijkste vragen die we aan de deelnemers hebben gesteld: waar liggen de mogelijkheden en kansen om dit cluster nog verder te benutten voor de Groningse economie? En hoe kunnen we als gemeente helpen deze kansen te verzilveren?

Deze vragen hebben we op verschillende manieren aan stakeholders gesteld. We hebben bijvoorbeeld werksessies, workshops en interviews gehouden met mensen uit het onderwijs, overheid en de onderzoekswereld. Hieronder een verzameling van de partners die hebben meegedaan.

De antwoorden die we kregen op de vragen hebben geleid tot deze agenda.

3. De Agenda

Hieronder vatten we de gevoerde gesprekken samen en lichten we de gemaakte afspraken toe, aan de hand van vijf samenvattende thema's.

3.1 Innovatie en cross- overs

Innovaties berusten soms op toeval of een toevallige ontmoeting tussen mensen met ideeën. Daar waar combinaties van kennis uit verschillende vakgebieden samenkomen ontstaan vaak de meest verrassende combinaties, creatieve inzichten of nieuwe ideeën. Dit noemen we 'cross-overs'

Er is één antwoord die we van alle bevroegde stakeholders kregen, en dat is hoe kansrijk de cross-over tussen health met digitaal is. Beide sectoren zijn in onze regio rijk vertegenwoordigd. Maar ook medtech (domotica, wearables), chemie (biobased) en agro/food werden genoemd als kansrijke cross-over kandidaten. Als we deze sectoren meer met elkaar in contact kunnen laten komen, kunnen er nieuwe innovaties ontstaan.

Als we het bij Healthy Ageing hebben over de 'digitaal' bedoelen we:

- a. software ontwikkeling voor toepassingen in de zorgsector;
- b. het bewaren en analyseren van grote hoeveelheden statische en dynamische data (big data) op het gebied van (gezond en ongezond) gedrag, diagnostiek/monitoring, biobanking (inclusief surveys) en health records;
- c. technieken en concepten (encryptie/blockchain/data eigenaarschap) die de integriteit en privacy van die gezondheidsdata kunnen waarborgen.

Doel: De kans op innovaties vergroten door Healthy Ageing beter te verbinden aan andere sectoren, met name digitaal en medtech.

Samenwerkingspartners(o.a.): LifeCooperative (vertegenwoordigen 20 bedrijven); Campus Groningen; HANNN (vertegenwoordigen 60 bedrijven); UMCG; IkDus; PRAHealth; MartiniZiekenhuis; Certe; Syncom; RUG; LifeLines; NoordelijkeOnlineOndernemers (NOO); NOM; Philips; UMCG; GreenLinks; Innexus; WildSea; ReConcept; DijkstraDraaisma; TechnischeUnie; Vegro; Zetstra; Thuiscomfort; Villeroy en Boch; Carduso; SBGG; ERIBA; Health Hub Roden.

Activiteiten in 2018 (o.a.): In 2018 start de uitvoering van proeftuin dHealth. dHealth faciliteert ondernemers bij het testen, doorontwikkelen en het implementeren van hun digitale zorginnovaties en stimuleert de interactie tussen stakeholders als ICT-specialisten, eindgebruikers, zorgprofessionals en MKB. Daarnaast gaan we onder andere bijeenkomsten organiseren waarin we specifiek gaan matchen om meer cross-overs te vinden.

Voorbeeld: Pilot cross-over award

In 2018 ontwikkelen we samen met de Campus Groningen de pilot 'Cross-over award'.

De bedoeling is een jaarlijks terugkerende prijs uit te loven aan veelbelovende cross-over innovaties uit de healthy ageing wereld. De prijswinnaar krijgt toegang tot middelen in natura van de bedrijven en organisaties die sponsoren en/of in de jury deelnemen, waaronder wij als gemeente zelf. Zo stimuleren we cross-overs en krijgen we ook beter zicht op initiatieven en partijen die zich bezig houden met cross-over innovaties.

3.2 Profilering

De stad heeft een reputatie opgebouwd op het gebied van Healthy Ageing die tot ver buiten de eigen landsgrenzen reikt. Deze reputatie willen we verder uitbouwen. Een goede profilering kan investeringen en bedrijvigheid aantrekken. Gerichte en eenduidige citymarketing, handelsmissies en welkomstbeleid kunnen bijdragen aan de profilering van Groningen als *'Healthy Ageing Capital of the World'*.

Citymarketing is als taak ondergebracht bij Marketing Groningen. Zij doen dit niet alleen voor toerisme als economische inkomstenbrond, maar ook voor de economisch marketing van stad en regio, voor het Groningse bedrijfsleven. Marketing Groningen gaat in samenwerking met de kennisinstellingen en het bedrijfsleven werken aan de nationale en internationale economische profilering van Groningen als *'Healthy Ageing Capital of the World'*.

Doel: Een gerichte en eenduidig economische boodschap ontwikkelen en uitdragen om Groningen als Healthy Ageing stad nog verder op de kaart te zetten.

Samenwerkingspartners(o.a.): Marketing Groningen; Campus Groningen; RUG; UMCG; IWCN; EBG; NIB; LifeCooperative (vertegenwoordigen 20 bedrijven); HANNN (vertegenwoordigen 60 bedrijven/ organisaties). Campus Groningen

Activiteiten in 2018 (o.a.): Verder uitwerken "healthy ageing capital of the world"; profilering op BIO Europe in Amsterdam, etc.

Voorbeeld: gezamenlijke profilering op BIO Europe Amsterdam

In maart 2018 komt BIO Europe naar Amsterdam. Dit is een belangrijke beurs voor Big Pharma en BioTech. Investeerders en Facilitators voeren daar matchmakingsgesprekken gericht op Business Development, Acquisitie en Innovatie. Er komen ongeveer 3000 bedrijven naar deze beurs. Normaal gaat LifeCooperative met een stand hierheen, maar in 2018 pakken we groter uit en zullen we de focus leggen op heel de Life Sciences sector Noord-Nederland. Het doel is om een eenduidig profiel van Noord Nederland te laten zien met als doel kansen voor Internationalisering, Human Capital en Innovatie beter te benutten.

3.3 Internationale samenwerking

Het thema Healthy Ageing is een internationaal vraagstuk, zeker ook in Europa. Op internationaal niveau vindt veel onderzoek en innovatie plaats. Bedrijven en kennisinstellingen die willen innoveren moeten zich daarom ook internationaal oriënteren en samenwerken. Ze vergroten daarmee ook hun afzetmarkt voor innovatieve producten.

Wij onderhouden al vele jaren goede bestuurlijke contacten met de Noord Duitse steden Oldenburg, Bremen en Hamburg. Rondom het thema Healthy Ageing zien wij kansen om deze contacten te intensiveren. Zo zullen wij bijvoorbeeld met Hamburg een nieuwe Letter of Intent voor de komende jaren opstellen, waarin Healthy Ageing een prominente plaats kan krijgen.

De Europese Commissie heeft veel aandacht voor het thema. Zo biedt de EU mogelijkheden om voor de cross-overs health/IT en health/technologie internationale partners te zoeken om oplossingen te vinden. Daarnaast heeft de EU thema's en programma's onder de noemers 'smart' (smart cities, smart homes, smart specialisation), 'Silver Economy', 'eHealth en mHealth', en 'Active and Healthy Ageing'. Hier kunnen we vanuit onze regio projecten en goede voorbeelden voor aandragen met als doel om onze kennis verder te ontwikkelen, de kwaliteit van de projecten te verhogen, de regio verder te profileren, en/of (co-)financiering op te halen.

Doel: Het stimuleren van de internationale oriëntatie en samenwerking bij bedrijven, kennisinstellingen en stakeholders

Samenwerkingspartners(o.a.): Freie und Hansestadt Hamburg: Behörde für Gesundheit und Verbraucherschutz, Fraunhofer IME ScreeningPort Hamburg, Martini-Klinik am UKE GmbH; Metropolregion Nordwest e.V. (Bremen-Oldenburg): Gesundheitswirtschaft Nordwest e.V.; Stadt Oldenburg European Medical School Oldenburg-Groningen; Campus Groningen; NG4; HANN; HealthHub Roden; LifeCooperative; RUG; NOM; AOK (verzekeraar); projectverwerwers in Brussel.

Activiteiten in 2018 (o.a.): Letter of Intent met Hamburg verder uitwerken en ondertekenen, samen met doelgroep opdracht voor projectverwerwers in Brussel verder verscherpen en lobby boodschap op elkaar afstemmen.

Voorbeeld: Innovatieve projecten delen of opzetten met partners in Europa.

In 2018 werken onze Brusselse projectverwerwers van de NG4 aan het koppelen van onze Groningse Europese ambities aan concrete Europese programma's en consortia. We gaan samen met onze partners uit de healthy ageing sector bespreken wat welke innovatieve projecten we willen aandragen om ook op een Europees podium neer te zetten. Doelen daarvan zijn profilering, en kijken of we extra EU middelen kunnen aanspreken. Daarnaast kan Europese samenwerking leiden tot nieuwe innovatieve inzichten of handel.

3.4 Opleiding en toekomstige ontwikkelingen arbeidsmarkt

De zorgsector in de regio Groningen is groot. En zeker nu het economisch beter gaat en de vergrijzing toeneemt zal de vraag naar goed geschoold personeel in de zorg alleen maar groeien. We gaan goed kijken naar de aansluiting van onderwijs bij de toekomstige arbeidsmarkt en de vraag naar goed geschoold personeel bij bedrijven en zorginstellingen.

Er zijn diverse suggesties geopperd om de aansluiting te verbeteren. Zo is een aantal partijen aan het kijken naar een pool voor verplegend personeel dat flexibel ingezet kan worden zowel bij ziekenhuizen als bij contract research organisaties (CRO's). Een ander genoemd project stelt voor om

bedrijfskundestudenten van de RUG te koppelen aan onderzoekers van het UMCG met als doel om die onderzoekers te helpen bij het vermarkten van potentiële zorginnovaties.

Mensen werken gemiddeld steeds langer. De vergrijzing leidt tot grote personeelstekorten bij bedrijven. Uit onderzoek van ING blijkt bijvoorbeeld dat de technologische industrie tot 2030 ongeveer 120 duizend mensen nodig heeft, waarvan 70 duizend vanwege pensionering en 50 duizend om de groei van industrie vast te houden. Het is dus belangrijk dat mensen fit en gezond genoeg zijn om langer door te werken. Technologie kan de gezondheid van de mensen verbeteren. eHealth wordt hierin steeds belangrijker.

Thema: Voldoende (flexibele) vraaggerichte aansluiting van opleidingen bij bedrijfsleven en toekomstige arbeidsmarkt.

Samenwerkingspartners(o.a.): RUG/Hanzehogeschool/Noorderpoort College/Alfa College/Campus Groningen/HANNN/LifeCooperative/Certe/LifeLines/PRA Health Sciences/bedrijfsleven.

Activiteiten in 2018 (o.a.): De twee genoemde projecten verder uitwerken, gesprekken voeren met betrokken partijen en gerichte matchmaking om te kijken of er nog andere oplossingen kunnen zijn voor deze uitdaging.

3.5 Kansen voor de gemeente

Wij stimuleren de economie vooral door gericht te netwerken, accountmanagement en (co-) financiering van kansrijke projecten. Dit draagt zeker bij aan groei en werkgelegenheid. Maar nog niet alle bedrijven weten wat wij voor ze kunnen betekenen. Daarnaast bestaan er ook andere instrumenten die wij in kunnen zetten om de lokale economie te stimuleren. Tijdens onze gesprekken kwam duidelijk naar voren dat er behoefte is aan een overheid in de rol van: launching customer, lobbyist en dienstverlener.

Wij kunnen als gemeente launching customer zijn door naast criteria als prijs, kwaliteit en duurzaamheid ook herkomst op te nemen in ons inkoopbeleid. Maar ook door open te staan voor het uitproberen van lokale innovatieve oplossingen bij de eigen organisatie of binnen de eigen gebouwen. Het mes snijdt aan twee kanten: wij zijn geholpen met een innovatieve oplossing en het bedrijf heeft een goede referentie bij het vermarkten van het product.

In de rol van lobbyist kunnen we deuren openen bij andere overheden, een bedrijf profileren in een andere stad in binnen of buitenland of een goed woordje doen in Brussel. Verder vraagt men van ons een blijvende goede dienstverlening aan bedrijven in de vorm van accountmanagement.

Doel: De Healthy Ageing sector kan de mogelijkheden die wij als gemeentelijke organisatie hebben om innovaties en lokale bedrijvigheid te ondersteunen beter benutten.

Samenwerkingspartners(o.a.): Campus Groningen; LifeCooperative; HANNN; Inkoopbeleid gemeente; UMCG

Activiteiten in 2018 (o.a.): Met het healthy ageing thema, en mogelijk ook met Healthy ageing partners, aanhaken bij 'start-up in Residence', waarbij start-ups de kans krijgen innovatieve oplossingen te bedenken voor problemen. Verder gaan we door met het cofinancieren van innovatieve projecten daar waar dat passend is. Daarnaast kijken we steeds goed naar onze rol, maar ook wat we per project eventueel nog méér zouden kunnen betekenen voor de projectbedenkers.

4. Conclusie

Healthy Ageing is een belangrijk en kansrijk Gronings speerpuntthema. Er is een groot aantal mensen in deze sector werkzaam, het kennisniveau is hoog, en het is een zeer innovatieve sector. We zijn ook nog lang niet uitgepraat over het thema, aangezien demografische ontwikkelingen er voor zorgen dat het vraagstuk steeds urgenter wordt.

Uit de gesprekken, de interviews en werksessies die we hebben georganiseerd en de onderwerpen, wensen en ideeën die hieruit naar voren zijn gekomen, blijkt dat er zeker kansen liggen om de economische component van het Groningse Healthy Ageing kenniscluster verder te ontwikkelen.

Dat kunnen wij niet alleen. Bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen zullen met elkaar aan de slag moeten om de kansen te kunnen verzilveren. Daarbij moeten we afspraken maken over rollen en verantwoordelijkheden. Wij hebben hierin -als overheid- met name een rol als ondersteuner en aanjager.

5. Vervolgproces

Voor de uitwerking gaan we met bedrijven, kennisinstellingen en regionale partners:

- a. dialoogtafels organiseren per doel, met als doel te brainstormen over de verschillende activiteiten en de rollen en taken te verdelen.
- b. events organiseren de thema's en de ideeën verder te agenderen, actueel te houden en de betrokkenheid te vergroten;
- c. informatievoorziening regelen zodat iedereen betrokken blijft bij het proces.
- d. Projecten aanjagen en (helpen met) (co-) financiering regelen voor de uitvoering er van.

Daarnaast hebben wij per doel hierboven steeds een aantal voorbeelden gegeven van activiteiten die wij ondernemen in 2018.

6. Projectenoverzicht

Tijdens onze gesprekken hebben we ook een overzicht gemaakt van al bestaande projecten, zoals in de bijlage op de lijst weergegeven. Een aantal projecten is al in uitvoering en een aantal is nog in ontwikkeling.

In de context van deze strategische agenda hebben we in 2017 al vijf projecten ge (co) financieerd. In 2018 zullen we ook een aantal projecten (co)financiereren. We verwachten een investering €300.000,- à € 400.000,- nodig te zullen hebben. Deze middelen komen uit het G-Kwadraat programma. Zoals gezegd is een aantal projecten nog in ontwikkeling. Wij verwachten de officiële subsidieaanvragen in de zomer of najaar van 2018.

Co-financiering komt daadwerkelijk beschikbaar na besluitvorming over individuele projecten die onder deze strategische agenda vallen.

Naam	Trekker project	Project in een zin	Aanvang	Looptijd	Partners
A gene-switch in HA (Groningse Afvalmuis)	ERIBA-UMCG	Onderzoek geneesmiddelen om obesitas te bestrijden en kanker te voorkomen. Rol gemeente: subsidiënt/verbinder Hamburg	2016 (4 ^e kwartaal)	2 jaar	ERIBA, Fraunhofer Hamburg, UMCG, Gemeente Groningen
dHealth Lab	UMCG	Ontwikkelen proeftuin waarin IT'ers via IT omgeving worden gekoppeld aan (geanonimiseerde) patiënten datasets en daarmee kunnen experimenteren. Rol gemeente: subsidiënt en betrekken bedrijfsleven/juiste sectoren/netwerken.	2017	3 jaar	UMCG, RUG, HG, Wildsea, Reconcept, Gemeente Groningen
Healthy Ageing Campus	Life Coöperative	Campusmanagement voor de Healthy Ageing Campus (UMCG). De focus ligt hierin ondermeer op de cross-over health & digital. Rol gemeente: subsidient/betrekken bedrijfsleven/netwerken.	2017	2 jaar	
Proeftuin NewBorn	UMCG	Innovatief MKB toegang geven tot een groep moeders en hun pasgeboren kinderen, voor de validatie en ontwikkeling van nieuwe producten. Rol gemeente: subsidiënt en koppeling bedrijfsleven bewerkstelligen/netwerken.	2017	3 jaar	UMCG, Lifelines, Life Cooperative, Philips
PGO	IkDus	In ontwikkeling: Regie over data bij de patiënt. Privacy by design. Rol gemeente: subsidiënt/netwerken.	2018	ntb	Lifelines/UMCG/Certe/ IkDus/KPN/Triade/Philips
Dura Sealant Patch Valorisatie in de Kliniek	Polyganics	De ontwikkeling van een klinisch gevalideerde sealant methode waarmee de dura mater (hersenvlies) na operaties langdurig waterdicht afgesloten kan worden en post-operatieve hersenlekkages met bijbehorende complicaties (incidentie 10-17%) voorkomen kunnen worden. Rol gemeente: subsidiënt.	2017	2 jaar	Polyganics, Syncom, BTI
Proeftuin i-INITIATE	UMCG	Het mkb laagdrempelige toegang bieden tot een hoogwaardige imaging faciliteit waar bedrijvigheid, kennis en internationale contacten samen komen om versnelt te innoveren ten behoeve van gezondheid, demografie en welzijn. Rol gemeente: subsidiënt.	2018	3 jaar	UMCG, Life Cooperative
Proeftuin Move2Innovate	Lode holding	Een proeftuin waarin bedrijven hun nieuwe producten ten behoeve van (beter) bewegen, sneller kunnen toetsen en op de proef kunnen stellen, zodat fouten sneller worden ontdekt en de lancering van het nieuwe product (met medisch gevalideerde data) naar de markt wordt verkort of wordt versterkt. Rol gemeente: subsidiënt en/netwerken.	2018	4 jaar	UMCG, Lode Holding (MKB), Bewegingscentrum Leeuwarden (MKB), Life Cooperative en Health Hub Roden
Blockchain Hackathon	DutchChain	Onder andere E-Health toepassingen via Blockchain Rol gemeente: subsidiënt/netwerken.	2017	1 jaar	NOM, gemeente Groningen, UMCG

First Made Man Blue Zone	HANNN	Het creëren van een gebied met gezonde mensen die langer leven dan elders door het beïnvloeden van de levensstijl van mensen en andere zaken die de gezondheid van mensen beïnvloeden Rol gemeente: ntb.	2018	ntb	Project in ontwikkeling: HANNN, Friet van Piet, gemeente Groningen
Huis van Morgen	BuildinG	In ontwikkeling: Koppeling met Domotica/IT/Bouw/Onderwijs Rol gemeente: ntb	2018	ntb	Project in ontwikkeling: Dijkstra Draisma, Technische Unie, Vegro, Zetstra, Thuiscomfort, Villeroy & Boch, Gemeente Groningen
Pilot Cross-Over Awards	Campus Groningen	In ontwikkeling: Stimuleren van innovatie en inzicht krijgen in huidige potentieel. Rol gemeente: aanjager/subsidiënt/netwerken.	2018	2 jaar	Project in ontwikkeling: Life Cooperative, N.O.O., UMCG, gemeente Groningen
BIO Europe	LifeCooperative incl. 18 ondernemers LifeScience Sector	Mogelijkheden laten zien van de LifeScience sector in Groningen/Noord-Nederland. Focus: internationale mogelijkheden, human capital en innovatie. Rol gemeente: aanjager/subsidiënt/netwerken.	2018	1 jaar	LifeCooperative, ca. 18 ondernemers uit Groningen.
DASH eHealth Portal	LifeCooperative/Healthy Ageing Campus/UMCG	eHealth Portal Project in ontwikkeling. Rol gemeente: netwerken/subsidiënt	2018	ntb	Project in ontwikkeling: IT ondernemers, Health ondernemers, LifeCooperative, HA Campus, UMCG
MedTech Portal	LifeCooperative/Tech ondernemers/UMCG	Samenwerkingsstructuur van ervaren ondernemers om nieuwe ideeën vroegtijdig effectief en snel de juiste stappen te laten zetten richting financiering/investeringen. Project in ontwikkeling. Rol gemeente: netwerken/subsidiënt	2018	ntb	Project in ontwikkeling: Tech ondernemers, Health ondernemers, Healthy Ageing Campus
Inhalers (drug delivery)	Campus Groningen/UMCG /LifeCooperative	Onderzoek naar alternatieve inname medicatie. Project in ontwikkeling. Rol gemeente: netwerken/subsidiënt	2018	ntb	Project in ontwikkeling: ondernemers binnen de LifeCooperative, UMCG, Healthy Ageing Campus
Marketing Campagne Healthy Ageing Capital of the World	Campus Groningen HANNN Marketing Groningen	In ontwikkeling: Propositie laden specifiek gericht op HA sector. Rol gemeente: netwerken/subsidiënt.	2018	ntb	Project in ontwikkeling: HANNN, MG, Campus Groningen, Gemeente Groningen
X-TREAM 50/50 joint venture	ERIBA UMCG DESY Hamburg	Geneesmiddelen onderzoek voor internationale farmaindustrie Rol gemeente: subsidiënt/verbinder internationaal/netwerken.	2018	2 jaar	Project in ontwikkeling: UMCG/ERIBA/DESY/Hamburg
Uitwisseling Start-Ups met gezondheidscluster Bremen	Campus Groningen	Start-ups rondom kennissectoren met elkaar in contact brengen met als doel innovaties te bevorderen en kennisuitwisseling Rol gemeente: ntb.	2018	ntb	Project in ontwikkeling: EZ-Bremen, Duitse Bedrijfsleven, Gemeente Groningen, Groningse Start-ups
1,5 lijnszorg onderzoeksproject met CoEHA	RUG	Gezamenlijk onderzoeksproject rondom eerstelijns zorg Rol gemeente: ntb.	2018	ntb	Project in ontwikkeling: Gezondheidscluster Hamburg, AOK (verzekeraar), RUG, Gemeente Groningen
Pharma Portal	Campus Groningen	Samenwerkingsstructuur van ervaren ondernemers om nieuwe ideeën vroegtijdig, effectief en snel de juiste stappen te laten zetten richting financiering / investering. Reeds beschikt en gestart (t/m sept 2019) Rol gemeente: ntb.	2018	ntb	Project in ontwikkeling: H.A. Campus, Life Cooperative, UMCG, RUG, Hanze
Tracer Groningen	UMCG	Kankercellen voor en tijdens operaties beter zichtbaar maken. beter zichtbaar maken bij o.a. operaties. Het identificeren en kunnen targetten van (biologische) antilichaam-tracers zodat nieuwe medicijnen kunnen worden ontwikkeld. Rol gemeente: ntb.	2018	ntb	Project in ontwikkeling: UMCG, SBGG,

Opdracht EU Healthy Ageing	Gemeente Groningen	Het identificeren van Europese programma's en consortia die de Groningse Healthy Ageing ambities op Europees niveau kunnen versterken. Rol gemeente: trekker/netwerken.	2018	1 jaar	Project in ontwikkeling: NG4
Pool van verplegend personeel	PRA Health Sciences	Een pool van verplegend personeel waarbij meerdere instanties zijn aangesloten om de behoefte aan flexibel personeel in te vullen. Rol gemeente: ntb.	2018	ntb	Project in ontwikkeling: UMCG, Martini Ziekenhuis, PRA Health Sciences, Patheon
Koppelen van studenten bedrijfskunde met UMCG	UMCG	Een koppeling tussen studenten bedrijfskunde en onderzoekers UMCG, om onderzoek te vertalen naar zakelijke kansen. Rol gemeente: ntb.	2018	ntb	Project in ontwikkeling: UMCG, Hanze, RuG